

Biełaruskaja

KRYNICA

POLITYČNAJA, HRAMADZKAJA I LITERATURNAJA HAZETA

Adres Redakcyi i Administracyi:
WILNA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19)
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

Ceny abwiestak pawodle ōmowy.

„Bieł. KRYNICA“ kaštuje na hod—4 zal., na paŭhoda —
2 zal., na 3 miesiacy—1zal. Zahranicu ōdwaja daražej.
HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Z pryčyny „Dnia Kooperacyi“.

Pokul hetyja radki dojdū da čytača na zach. biełaruskich ziemiach budzie ūžo pa „Dniu Kooperacyi“, jaki ū nas sioleta wypadaŭ i aficyjalna ŗwiatkawaŭsia 11 čerwienia, a ū Zach. Eŭrope budzie iŷče ŗwiatkawacca 1 lipnia. Heta adnak nie pieraŷkadžaie nam tut u paru ŗłowach padčyrknuć istotu i značeńnie kooperacyi dla narodnaha ŷyćcia, tymbolŷ, ŷto z ŗłowam „kooperacyja“ i ū biełaruskim ŷyćci prychođizca spatykacca ŷto-raz čaŷciej.

Kooperacyja, jak hramadzki ruch, isnuje tak daŷno, jak daŷno čaławiektwa zrazumieła potrebu lučycca ū hramadu tam, dzie koŷny čaławiek paasobku zaradzić sabie nia moŷa. Swaju siańniaŷnju formu adnak kooperacyja nabyła značna paŷniej, bo tolki bolŷ-mienŷ prad 100 hadami. Čym-ŷa tady joŷć siańniaŷniaja kooperacyja?

Siańniaŷniaja kooperacyja heta nia tolki pytańnie raz lepŷ, inŷy raz horŷ pracujućaj kooperatywy-kramy, kooperatywy-kasy, kooperatywymalačarni ci jakoj inŷaj wytworčaj placoŭki. Nie. Siańniaŷniaja kooperacyja, praz wiazi ŷtodziennaha ŷyćcia, siahaie dalej: jana siahaie ū nutro čaławieka, sahrawaje jaho, raspalwaie i byccam tworyć čaławieka nowaha, zdolnaha dumać i pracawać nie dla ŷlabie tolki asabista, ale i dla čaławiektwa cełaha, na siahońnia i dla budućyni. Pytańnie kooperacyi siahońnia pakrywajacca z pytańniem pierawychawańnia čaławieka-samaluba ū čaławieka-hramadzianina. Hetkaha pierawychawańnia narodu, aprača kooperacyi, moŷna spadŷiawacca čyba ad adnej tolki rodnaj, dobra pastaŭlenaj ŷkoły. Ale my, biełarusy pad Polŷčaj, hetaj ŷkoły jakraz nia majem i tamu značeńnie kooperacyi dla nas jaŷće tym bolŷaje. Moŷna z peŭnaŷciu skazać, ŷto kooperacyja—heta adŷnaja dziełanka pracy, u katoraj biełaruskim intelekt moh-by iŷče pakulŷto znaŷćci zastasawańnie. U hetym kryjecca budućynia kooperacyi na Biełarusi, ale tut taksama znachodŷizca i asabliwy abawiazak biełarusau prad tej-ŷa kooperacyjaj: adpawiedna jaje paznać i zrazumieć.

I tut my ūwachodzim u specyfičnuju sferu biełaruskaha publičnaha ŷyćcia, da niedaŷna iŷče całkom prymityŭnuju, dzie koŷny z kanie ŷnaŷci musiŭ być tym „Jurkam“ z narodnaj pieŷni, ŷto ū adnej asobie byŭ ŷaŭcom, kraŭcom, stalarom, malarom i ūŷim, z čym tolki spatykaŭsia ū swaim ŷyćci. Ale hetki stan prymitywizmu, z natury rečy, nia moŷa ūtrymacca tady, kali ŷyćcio razrastaiecca; tady ŷlaj faktu koŷny čaławiek — chto-b jon nia byŭ i jakija-b zasłuhi nia mieŭ—musiŭ ahrančycca da peŭnaj adnosna wuzkaj haliny ŷyćcia, — jnakŷ heta ŷyćcio pojdzie jamu praz haławu, zalije. Mohuć być praz heta ŷali i narakańni, ale jany nia majuć padstaŭ. Heta prawa ŷyćcia, prawa natury i suproćstawicca jamu, aŷnačala-b stawić krok uzad, zamleŷt upierad.

Specyfičnaj aznakaj biełaruskaha ŷyćcia byla da niadaŷna — a niazaz joŷć i dahetul — ochwota ūŷudy stawić napierad palityku i palitykaj ūŷiakuju sprawu wyraŷać. Było-b naŭna admaŭlać biełaruskaj palitycy i palitykam wialikich zasłuhaŭ. Heta praŭda. Ale nia mienŷ naŭnym bylo-b i wymahać ad koŷnaha palityka, kab jon byŭ specyjalistam napr. choć by ū takoj halinie haspadarčaj ci proŷta — kooperatyŭnaj. I ūžo prostym prastupŷtwam z boku samych palitykaŭ bylo-b uwaŷańnie kooperacyi za wyhodnuju dla ŷlabie „pasadu“ (synekuru), abo damahańnie ūziać takuju kooperacyju pad swajo kirauńictwa ci choć-by tolki ūpływy, — dzieła tej choćby proŷtaj pryčyny, ŷto historyja našaha narodnaha adradŷeńnia wiedaje sumnyja, naŷal, prykłady, kali hetkaje amatarŷtwa ludziej—palitykaŭ dawlaŭ ū swoj čas zarodki našaj kooperacyi da trahičnych kancoŭ.

Uŷio heta adnak ani zдалoku nia znača, kab naŷy palityki kooperacyjaj nia cikawiliŷia, — naadwarot, u palitykaŭ naŷych kooperacyja musiŭ znaŷćci zrazumieńnie dla swaje aŭtanomnaŷci i wolnaŷci, jak warunku raŷwićcia. Pry hetkich tolki ūmowach kooperacyja zdolna dać plod — padniać ūsiebakowy dabrabyt nasielnictwa — jak naturalnuju bazu dla ūŷiakaj realnaj palityki. Realnaj-ŷa staniecca palityka tolkitady, kali zdabudzie charakter miŷnarodny. Z biełaruskim narodem u ŷwiecie buduć rachawacca tady tolki, kali jon budzie ŷilny, bahaty, ŷto ūžnoŭ stacca moŷa tolki praz kooperacyju i tamu pytańnie raŷwićcia ū nas sobskaŷ kooperacyi—heta pytańnie ŷyćcia i ŷmierci samoha narodu. Dzieła hetaha cikawicca kooperacyjaj musiŭ koŷny hramadzianin kraju, a tymbolŷ—palityk.

„Biełaruskaja Krynica“ i ludzi, ŷto kala jaje zhurtawany, dali ūžo nie adzin i nia dwa dokazy swajho zacikaŭleńnia i zrazumieńnia wartaŷci kooperacyi dla biełaruskaha narodnaha ŷyćcia i buduć cikawicca joj dalej. Siahońnia-ŷ, padajućy hety ahułny narys z pryčyny Miŷnarodnaha Dnia Kooperacyi, ūŷich, chto chceŭ-by zacikawicca kooperacyjaj bliŷej i dakładniej, adŷylajem da biełaruskaj kooperatyŭnahaŷpadarčaj časopiŷi „Samapomač“*) jakaja sprawaj kooperacyi na biełaruskich ziemiach adumysna zajmajacca i jaje wladzieć.

*) Adres redakcyi i administracyi „Samapomač“:
Wilnia, Polackaja 4—10.

Knihapiŷ.

2)

Гадавік Беларускага Навуковага Тава-рыства.*) Ab bahaćci Biełaruskaha Nawukowa-ha Twa — jahonvm Muzei — informuje nas druhi artykuł Ant Łuckiewiča „Biełaruskim Muzej im. Iwana Łuckiewiča“ (bač. 175—182). — Muzej paŭstaŭ sa zboraŭ, adkazanych u 1918 h. nlaboŷčykam Iwanam Łuckiewičam. Aŭtor ahuł-na apiswaje sučasny stan Muzeju, padajućy jaho addziely i ilustrujućy ich niekalkimi prykładami ekspozataŭ. U Muzej joŷć addziely: pradhistryčny, ŷfrahistryčny (plačaci, piarŷcionki), pradiety relihiijnaha kultu, ŷwieckaje malarŷtwa i skulptura, hraŷfika, bahatyja addziely rukapisaŭ i drukau i, nakaniec, addziel etnohraŷficzny.

Poŭnaha katalogu ekspozataŭ, naŷal, nia-ma. Asabliwa-ŷ potrebn katalog ŷtarych biełaruskich rukapisaŭ i drukau, bo ŷadajućych ŷtudyjawać ich, peŭnie, joŷć najbolŷ. — Aprača taho ū Muzej joŷć biblijateka — taksama nieska-talohawanaia.

Z artykułau historyčnych u „Hadawiku“ najwaŷniejŷym joŷć M. ŷkialonka „U trochŷet-nyja ūhodki ŷmierci Wialikaha Kanclera Lwa Sapiehi“ (bač. 17—45). Aŭtor znajomić tut čytača z ŷlaŭnaj ŷtaronkaj biełaruskaje minuŷčy-ny, dobrym pradiatnikom katoraj joŷć Wialiki Kancler Leŭ Sapieha.**)

Nie zhadŷajemsia z aŭtoram, ŷto para dziełnaŷci Lwa Sapiehi (radziŭsia ū 1557 h, pamior u 1633 h.) byla załatoju ū historyi biełaruskaha narodu. Heta-ŷ byla para pa Lublin-skaj Unii 1569 h. Paru hetuju najlepŷ moŷna bylo-b nazwać paraju bieŷpasiaredna papiera-dŷajućaj upadak i noŷiačaj na sabie jaho nieka-toryja znaki (zaŷiataja relihiijnaja baračba ūnu-try našaha narodu i inŷ.). Ale tym bolŷaja za-sluha L. Sapiehi, ŷto jon u hetuju paru daska-nalna zrazumieŭ palaŷeńnie swajho biełaruskaha

narodu i jahonyja potreby. Wialikuju i rozna-ŷtaroŷnluju dziełnaŷć Sapiehi asabliwa charak-teryzuje jaho hlyboki i haračy biełaruskaj patry-jatyzm — luboŭ swajho narodu i jahonaha ha-spadarŷtwa, luboŭ jahonaje mowy i kultury. He-ta ūŷio aŭtor (M. ŷ.) krytyčna pakazwaje i da-wodzić.

Wialikim byŭ L. Sapieha i ū swaich reli-hijnych pahladach dy ū relihiijnaj palitycy. Cika-wuju aŭtor wyraŷaje dumku, ŷto L. Sapieha ū paŭstałaj u 1595 h. wunii chacieŭ bačyć biełar-ŷki nacyjanalny kaŷcioł, bo prawasłaŭje bylo niebiaŷpiečnym dzieła miaŷańnia ū sprawy reli-hijnyja našaha kraju Maskwy, jak katalictwa dzieła takoha ŷ miaŷańnia Polŷcy. Adno tolki niadobra, ŷto aŭtor hetaj aryhinalnaj dumki nie raŷwiŭ ŷyrej. U ŷkazy aŭtora ab nacyjanalnym kaŷciele moŷa być ŷmat praŭdy. U toj čas, jak dobra pakazwaje aŭtor, prawasłaŭnaja carkwa ū Biełarusi, pazbaŭlenaja ŷarała swajho natchneńnia — Bizancyi, panlawolenaŷ turkami, — byla ū stanie ūpadku. Dyk woŷ L. Sapieha, budućy pry tym sam katalikom-łacińnikam, na-chiŷajacca da zlučeńnia (wunii) prawasłaŭnaje biełaruskaje carkwy z Rymam, bo moh tam ba-čyć ŷyrokija arhanizacyjnaja zdolnaŷci i adnačas-na ŷadaje pakinuć biełaruskaj carkwie jaje tra-dycyjny ūŷchodni abrad. Da taho-ŷ, pačynajućy ad XIV st., Maskwa ū sprawy relihiijnaja miaŷaŷla ŷtoraz bolŷ. I hety fakt moh tak-ŷa spanukać Sapiehu da wunii z Rymam. Charakternej rysaj u L. Sapiehi joŷć i toje, ŷto jon tak dobra ra-zumieŭ, adčuwaŭ i baraniŭ doŭhuju historyčnuju tradyciju Biełaruskaha Narodu.

ŷkoda, ŷto aŭtor prapuŷciŭ taki waŷny ma-ment u ŷyćci L. Sapiehi, jak adkaz im pierad ŷmierciaŷ wialikaj majemaŷci dla Wilenskiej Akade-mii na zakładŷny i ūdziaŷańnie ū joj praŭnaha fakultetu (zakładŷeny za 11 hod pa ŷmierci L. Sapiehi — 1644 h.).

Aŭtor u swajoj pracy ab Sapiezie pakazaŭ adnačasna tahočasnaie palityčnaje palaŷeńnie Bieł. narodu, jaho baračbu z Maskwoj i Polŷčaj za swaju niezaleŷnaŷć i terytoryjalnuju cełasć, pakazaŭ jon i raŷwićcio relihiijnych zdareńniaŭ u Biełarusi. Adnak aŭtorawa acena Jozafata Kuncewiča, unijackaha archibiskupa polackaha, niepraŷdiławaia: treba bylo pryniać pad uwahu wiek, u katorym heny archibiskup dzieŭ.

Za zahanu — i pry tym paważnuju — tre-ba palityčy i toje, ŷto aŭtor nia wykaryŷtaŭ naleŷ-na literatury ab Sapiezie. Aŭtor całkom nie ka-ryŷtaŭsia z hetkich krynic i prac:

„Sapiehowie — Materjały historyczno-ge-nealogiczne i majatkowe“. Petersburg 1—III, 1890—94 (Asabliwa waŷny t. I).

Kossakowski — „Monografie historyczno-genealogiczne niektórych rodzin polskich“ (t. III, Warszawa, 1872.).

Ks. Kognowicki — „ŷycie Lwa Sapiehi“. Trębicki Władysław — „Poselstwo Sapiehi w 1600 r. do Moskwy“. Grodno 1846.

Radziwiłł Albrecht „Pamiętnik“ t. I.

Archivum domus Sapiehanae. 1893 Leopoli.

Nia moŷna ūreŷcie pachwalić aŭtora i ŷto da wonkawaha ūkładu pracy jahonaj ab Lwu Sapie-zie: nima nijakich addzielaŭ — choć ŷmiest sam ich damahajacca i bieŷ jakich praca hena ŷmat tracić na swajej jaŷnaŷci i wyraŷnaŷci.

Naŷul-ŷa praca M. ŷkialonka wielmi cen-naja. Biełarus i čuŷyniec, ŷto cikawicca biełaru-skaj historyjaj, kanieŷna musiŭ jaje pračytać (wyŷla i asobnaj kniŷkaj). Aŭtoru, ŷto tak cho-raŷa pačau „kopnymi sudami“ i „L. Sapiehaju“ swa-je historyčnyja daŷledawańni, ŷadajem iŷci ū abranym kirunku, adkopwajućy ŷlaŭnuju daŷniej-ŷuju Biełaruŷ i jaje dziełaoŭ.

(d. b.)

prs.

*) Praciah, hl. „Гел. Крыніцу“ Nr. 23 s. h.

**) Ab Lwie Sapiezie dawoli ŷyraka opisana ū „Bieł. Krynicy“ Nr. 19 siol. h. (pryp. Fed.).

„Być ci nia być?”

(Ab stypendyjnych fondach)

Biełaruskaja kooperatywna-haspadarčaja časopis „Samapomač” (Nr. 5—6, trawień-czerwień 1933) zmiaščaje staćciu pad zahałoukam „Być ci nia być,” paświačajučy jaje sprawie arhanizacyi ahulnabiełaruskaha školnaha ci kulturnaha fondu.

U hetaj staćci, treba dahadywacca, haworycca ab patrebie dapamohi dla biełaruskaj wučniou-skaj moładzi siarednich škol. Woś u hetaj sprawie „Samapomač” piša dasłoŭna hetak.

„Pytańnie „biełarusizacyi” isnujučych škol pakiniem tymčasam na staranie. Bołš konkret-nym badaj i mahčymym da z realizawańnia žyjałajacca pytańnie druhoje, pytańnie minimalnaj choć-by pomačy ŭтрыmańnia ŭ isnujučych školach biełaruskaj wučniou-skaj moładzi. Sprawa heta ŭ nas nia nowaja. Bołšaść amal z sučasnaj biełaruskaj intelihiencyi pakana-čala školy taksama karystajučysia ŭ roznej for-mie z pomačy hramadźianstwa. A i ŭ sučasnuju paru nie adzin dziesiątok, mo’ i sotni hetaj mo-ladzi z padtrymkaj hramadzkaj karystajuć. Dobra heta, ale... 1. dasiulešnijsia mahčymaści achwiar-naha świadamaha biełaruskaha hramadźianstwa wyčerpywajucca, 2. potreby hetaj achwiar-naści — u žwiazku z wyšejskazanym — uzrastajuć, a 3. pa našych slołach, miastečkach i miestach poŭna jšče ludziej, što pacichu, na čatry wočy, kažuć, što jany świadamyja biełarusy, ale ŭ sa-praŭdaści dla biełaruskaj nia robić siańnia najmienšaj achwiar, nie dajuć najmienšaha choć-by padtrymańnia. Bołš taho: wiadamy fak-ty, kali takija „ukrytyja biełarusy” ŭspamahajuć swaimi stałymi dabrawolnymi daninami instytu-cyji niebiełaruskaj, a nawet — procibiełaruskaj. I heta nie adzinki... Dziejecca heta mo’ z nia-świadamaści, a mo’ i dzieła taho tolki, što bie-larusy heta dabrawolnaha samaapadatkawań-nia nia majuć... (padkreśliłi my—red.)

Trudna damahacca, kab achwiar-naść i biez taho achwiar-naha świadamaha našaha hrama-dźianstwa jašče pawialičwałasja; potreby achwiar-naści nie pamianšajucca, ale ŭzrastajuć, a srod-ki na hetyja potreby možna siahońnia zmobili-

zawać tolki pry pomačy arhanizacyi ahulnabie-laruskaha, napr. Školnaha ci Kulturnaha Fondu, u katorym, pobač z dasiulešnimi achwiarnikami, znałosia b miesca i dla tych, što ad hetkaj ach-wiarnaści sprytne dahetul wykručwajucca. Nia možna spadziawacca, kab efekt takoha fondu daŭ zrazu značnyja srodki materyjalnaja. Ale sil-nym zlučwom moralnym jon budzie.

Słowam, školnuju biełaruskaju moładź nia možna dalej pakidać biez apieki. A dla hetaha patrebnaja ŭsiebiełaruskaje dabrawolnaje apadat-kawańnie, jakoje pomača moładzi i budzie „prob-nym kamieniem” ahulna nacyjanalnaj świadama-ści. Sposab na heta znajści chiba-ż možna... (pad-kreśliłi my—red.).

Słušna, treba, kab zarhanizawany dapama-howy fond „był i silnym zlučwom moralnym,” a tak-ža i toje, što nia možna pakidać biez apieki biełaruskaj školnaj moładzi i što dzieła hetaha patrebnaje ŭsiebiełaruskaje dabrawolnaje samaapadatkawańnie, jakoje pomača moładzi i „budzie (užo jość — pryp. drukara) prob-nym kamieniem” ahulna nacyjanalnaj świadama-ści.

Ab hetym woś arhanizawanae biełaruskaje hramadźianstwa kłapocicca užo daŭno.

U 1931 hodzie ŭ m cy listapadzie paŭstała pry Biełaruskim Nacyjanalnym Kamitecie ŭ Wil-ni specyjalnaja Komisija Stypendyjnalnaha Fondu dla biełaruskaha studenstwa. Staršynioj hetaj Komisii žyjałajacca inž. A. Klimowič. Komisija henaja мае rehulamin dzieła šukańnia krynicaŭ dapamohi bieł. studenstwu (tut uwachodzić i da-brawolnaje samaapadatkawańnie) i padzielu hetaj zapamohi.

Treba adznačyć, što Komisija „Stypendyjnal-naha Fondu” pry B.N.K. nie astałasja biazdziejnaj, bo, jak wykazwaje Rewizyjnaja Komisija B.N.K., wydała užo dapamohu 37 stypendyjnych adzi-nak studentam—slabrom Biełaruskaha Studenska-ha Sajuzu.

Srodki henyja składjucca wyklučna z da-brawolnaha samaapadatkawańnia ludziej dobrej woli, što žyjałajacca i ich moralnym zlučwom.

Heta adzin fakt, a woś i drugi. U tym ža m-cy 1931 hodu paŭstaŭ „Fond Stypendyjaŭ” Biełaruskaha Kooperatywnaha Banku ŭ Wilni. Staršynioj hetaha „Fondu” žyjałajacca W. Bah-

danowič, a sekretarom—S. Paŭłowič. Rehulamin hetaha „Fondu” pakazwaje, što paŭstaŭ jon dzie-la dapamohi bladniejšamu biełaruskamu hrama-dźianstwu dać aświetu swaim dzieciom u biełaruskich školach. Hety „Fond” tak-ža nie astaŭ-sia tolki dobrym pažadaniem na papiery, bo wydaŭ užo 18 stypendyjaŭ i мае ciapier u Ban-ku na swaim rachunku 557 zł. 30 hr. U hetaj sumie železnaha kapitału 364 zł. 30 hr. i kapi-tału abarotnaha 193 zł. 37 hr. Ahulny bilans hetaha „Fondu” — 1004 zł. 67 hr.

Hrošy henyja sabrany tak-ža sposabam dabrawolnaha samaapadatkawańnia ludziej dob-raj woli, a heta nazwać treba i zlučwom mo-ralnym.

Słowam, biełaruskaje arhanizawanae hra-madźianstwa ŭ hetaj sprawie užo daŭno kłapo-cicca, treba jamu ŭ hetych dobrych pačynach tolki pamahcy — zachwočwać da hetaj supol-naj akcyi inšych i samim pryniać aktyŭnaje ŭča-ście ŭ hetaj akcyi.

Pry hetym nie adrečy žwiarnuć uwahu na potrebu skomasawańnia hetych „Fondaŭ” zamiest twareńnia takoha ž nowaha

Na naš pahlad ad zlučėńnia hetych dwuch „Fondaŭ,” zusim ideowa adnolkawych, pawiali-čycca siła jaho materyjalnaja i hetak „Fond” sta-niecca silniejšym zlučwom moralnym; zrazumie-łaja reč, kali nia budzie ŭ hetym pieraškody zwonku, jak heta było dla Komisii Stypendyj-alnaha Fondu B.N.K.-tu. z boku administracyi ŭ akcyi žbirańnia dabrawolnych achwiar.

Hetaha woś sposabu treba šukać, a jaho znajści treba i chiba-ż možna.

p—k.

Z biełaruskaha žyćcia.

Abnaŭleńnie Biełaruskaha Nacyjanalnaha K-tu zakončana. Zhodna z Rehulaminam BNK-tu apošnim časam adbyłosia abnaŭleńnie ahulna-biełaruskaj reprezentacyi — BNK-tu na 1933-34 hod. Dnia 5 h. m. adbyŭsia ahulny schod abnoŭ-lenaha K-tu z paradkam dnia: 1) sprawazdača za minuly hod, 2) wybary staršyni i prezydyjumu K-tu i 3) biahučyja sprawy.

Ahulny schod, wysłuchaŭszy sprawazdaču

Kastuś Kalinoŭski, „Mu-życkaja Praŭda” i ideja Niezależności Biełarusi.

(Referat Ks. Ad. Stankiewiča, pračytany na ŭračystaj Akademii 25.III.33 h., z pryčyny 15-ych ŭhodkaŭ abwieščańnia Niezależności Biełarusi i 70-ych ŭhodkaŭ biełaruskaj presy. Drukujem pawodle stenahramy).

(5).

VI. Pišmy „z pad šybienicy”.

Aprača „Mużyckaj Praŭdy” i „Hutar-ki” wydawaŭ i pišaŭ Kalinoŭski i inšyja rečy, z jakich wiadamyja jaho pišmy da biełaruskaha narodu „z pad šybienicy”: adzin dawoli doŭhi i dwa karocienkija (Giller I, 327—335). Pišmy hetyja, jak ja užo ŭspaminaŭ, Kalinoŭ-ski pišaŭ u wastrozie, čakajučy tam śmierci, adkul pierasłaŭ da druku. Ab ich Giller kaža, što heta „pisma białoruskie do ludu, które Ka-linowski wkrótce przed śmiercią napisał i prze-słał na nasze ręce do druku” (Giller I 176, da-pisak). U pieršym liście aprača ŭsiaho taho, što było ŭ „Mużyckaj Praŭdzie”, znachodzim krychu i nowaha. Tut wyraźniej wystupaje ele-ment biełaruskaj nacyjanalnej. U „Mużyckaj Praŭdzie”, prynamsi ŭ numerach aprača 1 i 4, Kalinoŭski nikoli biełarusau nie nazywaŭ bie-larusami. Heta i zrazumieła. U toj čas, kali ŭ narodzie dy i siarod intelihiencyi, nia ličačy adzinak, nia było nijakaj nacyjanalnej biełaru-skaj świadamaści, i kali išła krywawaja barač-ba z rasiejcami, biełarusau nazywać biełarusami heta značyła-b toje, što rabić z ich rasiej-caŭ i papichać u bok Maskwy, a tak-ža heta značyła-b zrywać z palakami, jakija byli adzi-nymi Kalinoŭskaha sajuźnikami. Woś-ža tady zwyčajnym nazowam u jaho biełarusau było słowa — muzyki, braty muzyki. Pašla-ż swaj-ho aryštu, kali było uжо jasnym, što paŭstań-nie ŭ našym kraj žlikwidawana, Kalinoŭski wy-ražaŭsia ŭ sensie palityčnym i biełaruskana-cyjanalnym šmat śmialej i swabadniej. U swa-ich drukach, pašla swajho aryštu, biełarusau jon nazywaje — muzyki **biełarusy**, pa staro-mu zaklikajučy ich da paŭstańnia razam z pa-

lakami i ŭ bolš abjektyŭnych farbach maluje polskaje ŭ našym kraj panawańnie: „kali nam — kaža Kalinoŭski uwadnym z swaich listoŭ „z pad šybienicy” — pad polskim rądam nie zausim było dobra, to jak maskal stau nami prawić, zrabiu jon dla muzykou czystaje piek-ła na świecie”. U drukach Kalinoŭskaha heta-ha peryjadu spatykajem i takija wyrażėni, što „car z panou pazdymaŭ ciažary, a na mu-żykou nałazyu”. U hetych slowach čujecca ba-lučy dakor bujnym ziemiałłaśnikom, jakija užo tady dzieła swaich asabistych intaresau išli na ŭstupki maskalom, wiadama, koštam sialan i zawodzili z carskim uradam družbu. Ale i ŭ hetym čaśie Kalinoŭski, reč zrazumiełaja, bolš мае nadziei dla biełaruskaha narodu na Polšč, jak na Rasiejju.

Kalinoŭski świardža, što paŭstańnie prymusiła palakoŭ pajści na wialikija ŭstupki dla biełaruskaha narodu, bo imienna dziakuju-čy paŭstańniu palaki wydali manifest, jaki choć Polšč i z našymi ziemlami ŭwažaje za cetaść, usioždyki nadzialaje sialan ziamloj, a tak-ža daje hetamu narodu, jak jon wyraża-jacca, „samauradstwa”. I sapraŭdy — mani-fest heny narodam byŭšaha Wialikaha Knia-stwa Litoŭskaha pryrakaŭ swajho rodu aŭtano-miju, samaŭradstwa, u jakim było miesca i na prawy našy nacyjanalnaja. U henym „mani-feście” ŭ art. 3 polski paŭstański ŭrad pry-rakaje:

a) Adwajawańnie i poŭnaje ŭcwiardżeń-nie niezaleźności ziamiel Polščy, Litwy i Rusi,
b) Nadzialeńnie sialan ziamloj,
c) Roŭnaść usich,
d) Zlučėniam z Polščaj bratnim narodam Litwy i Rusi pryznańnie najšyrejšaha raźwić-cia nacyjanalności i mowy... (Dekret Tymczas. Rzqdu Narodowego z 10/V—1863.).

Uznoŭ-ža „Zalataja Hramata”, wydanaja palakami dla ŭkraincaŭ, u § 12 pryrakała im prawa „używać mowy, jakoj chto zachoča”.

U drukach hetaha peryjadu Kalinoŭski jašče raz tumača, čamu biełarusy pawinny dalej bicca i to razam z palakami, padčorki-wajučy miż inšym mahčymaść zdabyćcia pry pomačy Polščy biełaruskaj dla biełarusau sko-ly. „Kali rad polski — kaža jon — usim brat-

nim narodam daje samauradstwa, maskal ma-ła taho, szto hetak nia robić, no jaszczė tam, hdzie żyli palaki, litoucy i biełarusy zawodzić maskouskija szkoły, a u hetych školach uczuć pa maskoŭsku, hdzie nikoli nie paczujesz i słowa: pa polsku, pa litousku da i pa biełar-usku, jak narod taho chce”. U tym-ža li-ście Kalinoŭski wyličaie ŭsie tyja ździeki, jakich narod daznawaŭ ad carskich uladaŭ, i ŭreście tak kaža: „Oś to dla czaho kažem, szto pol-skaje dzieło — heto nasze dzieło, heta wol-naści dzieło”. Jak bačym, Kalinoŭski jašče wieryŭ u polskaje paŭstańnie, a razam z im wieryŭ i ŭ ździeśnieńnie biełaruskich narod-nych ideałau. Woś dzie romantyk čystaj wady!

Nadzieja na pomač z zahranicy, ab jakoj latucieli Palaki, akazałasja pustoj. Kalinoŭski kaža, što čakać užo na henuju pomač niama čaho, a samym treba bracca zdabywać wol-naść. „Ty adnak, Narodzie — piša jon da bie-laruskaha narodu — nie dażydajsia, da z czym możesz idzi wajawaci za swajho Boha, za swajo prawa, za swaju chwału, za swaju bač-kauszczynu”. Pryzwaje hwałt adkidać hwał-tam, karystajučysia ŭsiami mahčymymi sposabami. „A kali narody zahranicznaja z dziwa razinuuszcy rot skažuć: szalonyja! Ty narodzie Wialiki i Česny, praudaj im adkaży: szto jany sami pryczynaj, szto heto na ich sumleńnie ciazkim hrecham laže!”

Ŭreście ŭ dwuch apošnich swaich listoch, pisanych tak-ža „z pad šybienicy”, Kalinoŭski sardečna raźwitwajacca z biełaruskim narodam, prosiacy pomnić ab im, a tak-ža kliča narod hety da dalejšaj baračby, karystajučysia z paŭstańnia ŭ Polščy, jakoje tam jašče nia było žlikwidawanym. „Narodzie — piša Kalinoŭski — jak tolki paczujesz, szto braty twaje z pad Warszawy bjucca za praudu i swabodu, tahdy i ty nie astawajsia z zadu, no uchapiuszcy za szto zmożesz — za kasu, siakieru i celaj hra-madoj idzi wajawaci za swajo czaławieczaje i narodnaje prawa, za swajo wieru, za swajo ziamlu rodnuju”. Tut užo, jak bačym, slaŭny naš baračbit wyrazna padčorkiwaje potrebu baračby biełaruskaha narodu i za jaho **narod-naje prawa**.

(d. b.)

i pryniaŭšy jaje da wiedama, wyraził poŭny dawier staršyni prezydyjumu K tu. Prystupajučy da wybaraŭ wykanaŭčych uładaŭ K tu, schod adna- hałosna pastanawiu pačwierdzić na stanowišcy dasluleŭniaha staršyni i cely prezydyjum K tu. Takim čynam na 1933-34 hod prezydyjum B. N. K tu pradstaŭlajecca hetak: staršynia K tu — Jan Paźniak, dwa wice-staršyni: Wiačesłaŭ Bahdanowič i Fabjan Jaremič, skarbnik — Adolf Klimowič, sekretar — Todor Kunicki. Zastupniki: Wiktar Wasileŭski i Jan Šutowič.

Ahulny schod, prymajučy da wiedama raspačatuju pracu Prezydyjumu, daručyŭ apoŭniamu ssyntezawać biełaruskaje ekanamičnaje, kulturna-prašwietnaje, palityčnaje i hramadzkaŭe žyćcio.

Nie adrečy pry hetym adznačyć, što Biel. Nac. K t uściaŭ pašyrajecca, abjednywajučy biełaruskija arhanizacyi, hrupy i instytucy. Na slo- leini 1933-34 hod zarejestrawana ŭ K t ecie 12 biełaruskich narodnych arhanizacyjaŭ i institu- cyjaŭ, u hetym liku arhanizacyi palityčnyja, kult.- prašwietnyja, ekan.-haspadarčyja i inšyja.

Hetymi dniami žłažyła swojakces u BNK t hrupa prawasłaŭnych studentaŭ U.S.B., abjadna- nych u Bielaruskim Studenskim Sajuzie, wyzna- čajučy delehataŭ: stud. S. Saroku i M. Ščorsa.

Biełaruskimemoryjał na razhladzie Pra- wasł. Św. Synodu. Mitrapalit Prawasłaŭnaj Cerk- wy ŭ Polšcy pišmom z dnia 1 h. m. Nr. 4778 pawiedamiŭ Biel. Nac. K t i Jub. K t ŭwiatka- wańnia 15-tych uhodkaŭ abw. niezaležnaści Biel- łarusi, što memoryjał z dnia 30.V. s. h. (druka- wany całkom u prošłym numary „B. Krynicy“) pieradany na razhlad Św. Synodu.

Wystupieńnie z Centr. Biel. Prawasł. K tu. Jak dawiedywajemsia, u minulym tydni stud. S. Saroka wystupiŭ z Centr. Biel. Prawasłaŭnaha Kamitetu, u prezydyumie katoraha poŭniŭ aba- wiazki hienieralnaha sekretara.

„Letanice“ — kulturna-hramadzki i litera- turny miesiačnik, orhan T wa Bielaruskaje Školy, Nr. 1. Wilnia, trawień 1933. Hetymi dniami pa- jawiŭsia na forum publičny pieršy numar hetaj časopisi, apiswajučy dziejnaść T.B.Š. „Letapis“ maje wychodzić što miesiac. Redaktaram hetaj časopisi jość adw. F. Steckiewič. Adres redak- cyi: Wilnia, Bonifraterskaja 2—3.

„Съветач Беларысі“ hetymi dniami wyjšaŭ z druk. Zmiesť časopisi pierawažna polemičny z prawasłaŭnymi duchownymi uładami ŭ sprawie biełarusizacyi prawasłaŭja na biełaruskich ziem- lach.

„Samapomač“, Nr. 5—6. Na žmiesť hetah- ha ŭwiatočnaha pašyranaha numaru z nahody „Dnia kooperacyi“ žłažyłaŭ ŷmat i roznaŭakaha materyjału kooperatyŭnaha. Znašloŭ ŭ hetym numary ŷmat miesca i na haspadarku. Miž inšym žmieščany ŭ im staćci ab nadymaŭni ŭ žywioły, ab baranawaŭni jaryny, ab pustazlelli, ab kašbie, ab žbiraŭni i sušeŭni hryboŭ i inšyja cikawaści. Cana pašyranaha numaru nie padwyšana.

„Chryścijanskaja Dumka“ Nr. 6 apiswaje žjezd ukraiŭskaj katalickaj moładzi „Ukraiŭskaja Moładź Chrystu“, 31-šy Mižnarodny Eucharystyč- ny Kanhres, inšyja paważnyja razwažaŭni i ba- hatuju chroniku.

Da sprawy biełarusiaŭ u Litwie. Naša redakcyja atrymała kopiju pastanowy schodu Bielaruskich arhanizacyjaŭ u Łatwii, u jakoj he- ny schod wyrażaje pažadanie abjednaŭnia bieł- łarusiaŭ u Litwie i supolnaj u abjednaŭni pracy na niwie biełaruskaj.

Hetkaje samaje pažadanie wyjawili ŭ Wil- ni inž. K Dušeŭskamu i biełaruskija arhanizacyi Zach. Bielarusi.

Z ukraiŭskaha žyćcia

Śmierć i pachowiny. U pačatku h. m-ca ŭ Lwowie pamior Staršynia Haloŭnaj Uprawy „Ridnoj Školy“ Illa Kokurudz. — Niaboščyk wielmi zasłużyŭsia prad swaim narodaŭ na kul- turnaj niwie.

Z Polšcy.

Wybary rektaraŭ uniwersytetaŭ i niez- ačwierdžaŭnie ich. Apoŭnimi časami adbylistia ŭ polskich uniwersytetach wybary rektaraŭ uniwer- sytetaŭ. Hetyja wybary padlahajuć začwierdžaŭ- niu Prezydentam Republiki. Prezydent nie za- čwierdziŭ hetkich wybaraŭ Lwoŭskaha uniwersy- tetu dwuch kandydataŭ na rektaraŭ. Toje sa- maje bylo ŭ uniwersytetach inšych.

Zapratastawia weksali. Haloŭnaja Sta- tystyčnaja Uprawa ŭ wařawie padaŭe, što ŭ sa- kawiku s. h. zapratastawana ŭ Polšcy 165.700 ŷtuk weksaloŭ na sumu 34.700.000 zł.

Z zahranicy.

Blok čatyroch dziaŭžaŭ. Dahawor čatyroch dziaŭžaŭ: Italii, Niamieččyny, Anhlil i Francyl ŭžo akančałna prawamocna zaklučany. Usie ča- tyry wialikija dziaŭžaŭy hetym dahaworam zajaŭ- lajuć, što pašla zaklučenieŭnia dahaworu ŭ Lokarno i paktu Kelloga ab nienapadaŭni — parašyli skraplić uzajemnuju pryjaźń i dawier, kab adsu- nuć trywohu i niesupakoj u ŭwiecie. Dziela he- taha tworać blok, jaki woźmiecca za sprawu azda- raŭleŭnia palityki ŭ Eŭropie.

Henaje azdaraŭleŭnie eŭrapejskaj palityki „blok čatyroch“ maje prawodzić u ramach Lihi Narodaŭ. Pawodle hetaha dahaworu usie čatiry hetyja dziaŭžaŭy žjaŭlajuca roŭnaznačnyja i ni adna dziaŭžaŭa paasobku ni ŭ jakoj ahulna- značuj sprawie, a ŭ pieršuju čarhu u sprawie haspadarčaj adbudowy Eŭropy, biez parazumieŭ- nia „bloku“, wystupać nie moža. Dahawor hety zaklučany na 10 hadoŭ.

Słowam, dahawor „bloku čatyroch“ abyma- je i sprawu rewizii traktataŭ i pierahlad hranic, ale „u ramach Lihi Narodaŭ“, statut jakoj prad- bačyć i hetkija sprawy.

Da hetaha bloku dawoli prychilna adniesła- ŭsia i Małaja Antanta, pakidajučy Polšč na baku. Faktam jość, što Francyja zahwarantawała Małoj Antancie: Čechasławaččynie, Rumynii i Juha- sławii — nienarušalnaść hranic, moŭčki abminuŭšy Polšč.

Z hetaha bačym, što Polšč hetym „blokam čatyroch“ adasobniena ŭ eŭrapejskaj palitycy. Astajecca ŭschod Eŭropy — S.S.R.R. i prybał- tyckija dziaŭžaŭy. Ale tut zaŭsiody raplejučaja rana miž Polščaj i Litwoj nie daje zabliźnica parazumieŭniem, kab samknuć Bałtyckaje mora z moram Čornym. A kali b zabliźniłasia rana miž Litwoj i Polščaj u sprawie Wilenskaj, dyk i tak heny ŷlach byŭ-by na ŭkraiŭska-biełaruskim wul- kanie prysypanym tolki žwierzchu sawiecka-polska- prybałtyckim parazumienniem.

Mižnarodnaja ekanamičnaja konferencyja. Dnia 12 h. m. pačalaŭia ŭ Londonie mižnarod- naja konferencyja, u jakoj prymajuć učasćce amal usie dziaŭžaŭy ŭswietu, nia wyklučajučy i SSRR. Radzić buduć na hetaj konferencyi, jak ratawacca ad haspadarčaha kryzysu. Spadziawacca ad he- taj konferencyi niejkich „cudau“ nia prychodzićca, bo sabrałaŭsia jana nie patoje, kab ratawać ŭswiet ad pošaści ekanamičnaha nalaŭdu, a kab ratawać kapitalistyčny ład ad razwału. Nie ŭratujuć ad razwału kapitalistyčnaha ładu i projekty dziaŭžaŭ- naha kapitalizmu SSRR, pradstaŭniki katoraha taksama pryjechali ŭ London, kab radzić kapita- listam, jak ratawać swajo pałažeŭnie.

Z Wilni.

Nowaje žjawišča na biełaruskim hruncie. Niadaŭna pajawiłasia na Wilenskim bruku prociŭbiełaruskaja, choć pabiełarusku drukawa- naja, hazeta pad nazowam „Беларуская Газета“. U pieršym numary hetaj hazety čytajem wystupieŭnie prociŭ niezaležnaści Bielarusi, pa- wodle Aktu 25 sakawika 1918 hodu, prociŭ Biel. Nac. K tu, prociŭ biełaruskaj niezaležnickaj dum- ki, i ahułam prociŭ samoj idel Bielaruskaha na- rodu — niezaležnaści.

Hetki kurs palityki „Беларуская Газета“ zradziła ŭhoda Sawietaŭ z Polščaj, jakaja apoŭ- nimi časami zamacoŭwajecca. Na pieraškodzie hetaha zamacoŭwaŭnia niekam u stanowicca i ŭzrost biełaruskaj niezaležnickaj idel. Dyk woś, kab bić pa haławie niezaležnickuju ideju, starod biełarusiaŭ u Zach. Bielarusi, pačala wychodzić „Беларуская Газета“, jakaja niadwuznačna wy- jawiła ŭžo swaju metu „misyjnaści“. Misyjnašć- ŭa „Беларуская Газета“ karysnoja i Sawietam i polskaj nacyjanalistyčnej palitycy, a dla Biel- łarusi — zabočaja, bo meta hetaj misyjnaści — amiarčwieŭnie niezaležnickaj idei biełaruskaha narodu ŭ achwiaru raslejskaha sowietyzmu i pol- skaha nacyjanalizmu. Bielarusy ab hetym pawin- ny wiedać i adpawiedna da hetaj hazety zasta- sawacca.

Wažnaje dla sialan. Pawodle pastanowy Najwyšejšaha Sudu (N.I.C 1867-32) z licytacyi mohuć kupić sialanskija haspadarki tolki sialanie. Dziela hetaha wystaŭlenych na licytacyju sialan- skich haspadarak nia majuć prawa kupuć ludzi niamajučyja ničoŭa supolnaha z ziemiarnobstwam. Biezbaboćcie. Lik biezbabotnych na 3 h.m. aficyjalnaja statystyka wykazwaje 235.356 asob.

D a n a s p i š u ć.

Ab našym žyćci.

(Z wakolicy Nawajelni, Nawahradzkaŭa paw.).

Daŭno prajšli wybary ŭ Sojm, prad jakimi ahitatory z B.B. ŷmat čaho ablacali našym lu- dziam. Z hetych ablacanek ničoŭa nia stałaŭsia. Pašla wybaraŭ astaliŭsia pa našych miastečkach „koły“ hetaj partyi, sarhanizawanyja z hmiŭnych čynoŭnikaŭ i inšych ludziej zaležnych ad kazny. Hetyja „koły“ mielisia abchapić swaim upływam usich ludziej, ale nie ŭdałaŭsia, bo žyćcio naša- ha narodu ciače susim u inšym kirunku i maje swaju metu całkom prociežnuju ad mety B.B. Bačacy heta, kiraŭniki B.B. — ekaŭskaj palityki pa- klinuli starejšych ludziej na staranie i žwiarnuli ŭwahu na moładź. Pačali arhanizawać pa našych wioskach „stšelec“ i „koły“ polskaj arhanizacyi „Młodzieży Wiejskiej“. Hetyja arhanizacyi ŭ nie- katoraj miery staliŭsia ŭ nas pasiariednictwam prac- cy. Kali dzie jakija zarabotki znajducca, dyk do- stup da hetych zarabotkaŭ u pieršuju čarhu ma- juć hetyja woś „kułkoŭcy“. Woś na jakich fun- damantach trymajucca ŭ nas polskija arhaniza- cyi. Zrazumiełaja reč, što jany susim raźminuli- ŭsia z swajej metaj i jaje aslahnuć u nas nikoli im nia ŭdasca; jany ŭnosiać tolki razdwajeŭnie ŭ našu moładź na tle zarabotkaŭ, a hetym mo- ładź demoralizujuć.

Na hetym tle nadowiały zdaryŭsia woś he- ki sumny fakt. Moładź w. Taŭkuny naniałaŭsia wykanać adnu rabotu na stancyi Nawajelnia. Pryšli „stralcy“ z w. Daniłowič i zažadali, kab wykanaŭnie hetaj raboty addać im. Pačali spo- ryć, umiaŭalaŭsia palicyja i rabota była addana „stralcem“. Pašla hetaha pahłybiłasia miž „stral- cami“ i moładziaŭ wolnaj nienawiść.

Darahaja moładzi! Nie paddawajŭsia hetamu razdwajeŭniu! Lepšaja budučynia zaležyć nie ad baračby miž saboj, a ad lučnaści, baračby z ciemraj i supolnaha zmahaŭnia za praŭdu. Dyk kińcie swarki za klnutuju miž Wami kostku, a waźmiećesia za pracu swaju na rodnej niwie biełaruskaj. Š p a k.

Świata pieśni i wystupieŭnie p. Wendziagolskaha.

Turhielei, kala Wilni. U niedzieli 28.V. s. h. napływowy element ładziŭ u nas „świata pieśni“. Kab ŭciahnuć bolš ludziej, bylo abwieš- čana, što buduć śpiawać pieśni „krajowyja“. He- naje „świata“ ładziŭ polskija wučyciali, miasco- wy kšiondz J. O. i pašoŭ z B.B. Wendziagolski. Polski wučyciel kazaŭ, što naš narod (biełaru- ski — red.) mała kulturny i nie śpiawaje swajej pieśni. Hety pan abo hluchi, abo znajeccca na pieśni, jak taja žywioła, što chrukaje na pama- rančach, abo prosta łhun, bo chto-ž pażyŭšy choć tydzieŭ u našym kraju nie pačuŭ našaj pryhožaj i wielmi bahataj biełaruskaj pieśni. Mnoha čaho zahłużyli wiaki niawoli biełaruskaha narodu, ale pieśnia biełaruskaja ŭ našym naro- dzie krasujecca ŭwa ŭsiej swajej krasie.

Hetak abminuŭšy krajowuju biełaruskaju pieśniu adbyłsia ŭ nas „świata pieśni“ polskaj.

Na zakančeŭnie „świata“ pramaŭlaŭ pašoŭ Wendziagolski, pazdraŭlajučy marš. Pišudskaha. Dziela taho, što ŭ pazdraŭleŭni pasłom Wen- dziagolskim mała chto — aprača wučycialoŭ i pali- cyi — pamahaŭ, p. Wendziagolski zajawiŭ, što čuje ŭ miascowych ludziej apazycyju dy nie abyja- kaju, a „wywrotowuju“, ale jany, h. zn. B.B-eki, hetaj apazycyji nie bajacca.

Dziŭny heta skaz; ničto ŭ nas nikoha i nia straŭyć, u nas ciapier adbywajecca narodna- je adradžeŭnie biełarusiaŭ, ŷmat ŭžo ludziej ŭwie- damych i ŭ hetym kirunku pracujuć nad niaŭwie- damymi. Dyk ci-ž heta maje być „wywrotowaja“ apazycyja, dy jašče i takaja, jakoj treba budzie kamuści bajacca? My robim swaju robotu, pašy- rajem swaju rodnuju kulturu i ŭŭwiadamlajemsia nacyjanalna. Niaŭžo-ž heta „wywrotowaja“ rabota?

Nazywajcie, pany, heta, jak choćacie, ale i my hetaha nie baŭmsia i ad swajej pracy nie adkažamsia. Heta naš abawiazak i na heta ma- jem prawa pisanaje i macniejšaje ad pisanaha — przyrodnaje. J. Saławiejka.

Hłuchi kutok.

Gro ŭżyŭski, Aŷmianskaha paw. Sapradyŭ- głuchi naš kutok. Čytajučy „B. Krynicu“, zna- chodzim wiestki z usich kutkoŭ Zach. Bielarusi, ale z našaha kutka — nikoli. Dyk woś, kab nia bylo stydna i nam u Groŭżyŭkach, pačynaju bu- dzić swaich ludziej da narodnaha žyćcia. U nas taksama amal usie biełarusy; jość krychu panoŭ i ŷlachunoŭ, jakija ŭwažajuć slabie za palakoŭ,

